

۱. شاپا چاپی و الکترونیکی
۲. تاریخ دریافت و پذیرش مقاله
۳. اسامی و مرتبه علمی نویسندگان چک شود.

نشریه علمی - پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی

بررسی استلزامات تحقق جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

رسول مولائی^۱ | غلامرضا بهروزی لک^۲

۸

سال سیزدهم
پاییز و زمستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۲/۰۰/۰۰

تاریخ پذیرش:
۱۴۰۲/۰۰/۰۰

صص: ۲۴۰-۲۰۷

شاپا چاپی: ۶۲۲۸-۲۵۳۸
الکترونیکی: ۱۶۵۵-۲۷۱۷

چکیده

از دیدگاه اسلام برخلاف دیدگاه‌های غربی، فرد و جامعه هر دو اصالت دارند. در این چارچوب، مسائلی مانند مقاومت و فضائلی مانند جمع‌گرایی، ایثار، از خودگذشتگی، کمک به هم نوع در عمل معنا و مفهوم پیدا می‌کند. هدف از پژوهش حاضر بازسازی معنایی جامعه اسلامی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و ارائه الگوی پارادایمی آن بر اساس نظریه داده بنیاد می‌باشد. داده‌های پژوهش حاضر از بیانات و نوشتار رهبر معظم انقلاب مرتبط با مسئله و موضوع پژوهش استخراج که با روش هدفمند تا اشباع کامل نظری پیگیری گردید. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها و گذار از مرحله کدگذاری اولیه، محوری و انتخابی، تئوری جامعه اسلامی در قالب یک الگوی بصری و با تأکید بر شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها نشان داده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل گوناگونی از جمله استلزامات بنیادین، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی می‌توانند در تحقق جامعه اسلامی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) تأثیرگذار باشند. با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان بیان داشت که در صورت همراهی و هماهنگی کارگزاران و مردم در نظام اسلامی می‌توان به تحقق جامعه اسلامی به‌عنوان یکی از فرآیندهای تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) امیدوار بود.

کلیدواژه‌ها: جامعه اسلامی، مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، داده بنیاد.

DOR:

۱. نویسنده مسئول: دانشجو

۲. دانشگاه باقرالعلوم

مقدمه

انقلاب اسلامی با تکیه بر ظرفیت‌های دینی و آرمانی خود، همواره به دنبال تحقق حیات طیبه بوده است؛ لذا با این رویکرد می‌کوشد تا نظم اجتماعی جدیدی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی پایه‌گذاری کرده و تمدن نوین اسلامی را محقق نماید. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به‌عنوان رهبر معظم انقلاب اسلامی و نظریه‌پرداز فرآیند تمدن نوین اسلامی، چهارمین گام از فرآیند تحقق این تمدن را ایجاد جامعه اسلامی می‌داند. معظم‌له جهت‌گیری‌ها و رویکردهای ویژه‌ای را از نظر ساختاری و بنیادی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی برای ایجاد یک الگویی جهت رسیدن به جامعه اسلامی داشته‌اند که بر گرفته از بطن و متن دین مبین اسلام است. به‌رغم بحث‌ها و گفتگوهای فراوانی که در این زمینه میان نظریه‌پردازان دانشگاهی، مدیران و رهبران صورت گرفته است، اما هنوز این مفهوم و مصادیق آن در قالب یک الگوی علمی و مدل نظری بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ارائه نشده است؛ آنچه در این میان بسیار مهم می‌باشد این است که انسجام و انضباط عجیبی در اندیشه ایشان می‌باشد؛ به شکلی که کمترین تناقض و تباين بین عناصر گوناگون مورد بحث ایشان به چشم نمی‌خورد. این انسجام اندیشه‌ای ناشی از اصول و مبانی هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی محکمی است که مستند و مستدل تبیین شده و بحث‌ها و موضوعات بر اساس همین اصول مطرح گردیده و مورد تحلیل واقع گرفته است. برای این منظور پژوهشگر، بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را با توجه به اشراف و بصیرت وی نسبت به مقتضیات اسلامی و ایرانی کشور به‌عنوان منبع جمع‌آوری داده مورد بررسی قرار داده و مقوله جامعه اسلامی نیز در همین چارچوب کلی قرار گرفته و تبیین گردیده است. به همین علت فهم دقیق و کامل دیدگاه رهبری به پیشرفت اسلامی مشروط به توجه و دقت در مبانی اندیشه‌ای ایشان می‌باشد. لذا هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای تأثیرگذار در تحقق جامعه اسلامی بر اساس نظر، اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌باشد؛

از این رو سؤالات تحقیق عبارت‌اند از:

سؤال اصلی:

در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مقدمات، شرایط و استلزامات تحقق جامعه اسلامی

کدام‌اند؟

سؤالات فرعی:

- ۱- شرایط علی تحقق جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟
- ۲- شرایط زمینه‌ای مؤثر در تحقق جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟
- ۳- شرایط مداخله‌گر تأثیرگذار در تحقق جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟
- ۴- چه راهبردهایی برای تحقق جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) باید مورد توجه قرار گیرد؟
- ۵- تحقق این راهبردها در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چه پیامدهایی را در پی خواهد داشت؟

چارچوب مفهومی و ادبیات پژوهش

- مفاهیم پژوهش

جامعه - جامعه اسلامی

لفظ جامعه (Society)، از لحاظ لغوی، اسم فاعل مؤنث از مصدر «جمع»، به معنای گرد کردن، گرد (هم) آوردن، فراهم کردن یا آوردن و برهم افزودن است (مصباح یزدی، ۱۳۹۱: ۲۳)؛ به عبارتی به معنای وضع و حالت اجتماعی انسان‌هایی است که بر اساس یک قاعده و قانون مشترک و معین زندگی می‌کنند (آراسته خو، ۱۳۸۱: ۴۵۵).

این واژه، عرفاً به معنای «گروه» و علی‌الخصوص «گروهی از انسان‌ها» به کار می‌رود؛ خواه آن گروه از مردم که در یک روستا یا دهکده یا شهر یا استان یا کشور (مثلاً در ترکیبات «جامعه ایران» و «جامعه ایرانی») یا قاره (فی‌المثل در ترکیبات «جامعه آفریقا» و «جامعه آفریقایی») زندگی می‌کنند؛ و خواه آن گروه از مردم که دارای یک دین یا مذهب‌اند (مثلاً در ترکیبات «جامعه مسیحیان» و «جامعه کاتولیک‌ها»)؛ و خواه گروهی که حرفه و شغل واحدی دارند (فی‌المثل در ترکیبات «جامعه معلمان» و «جامعه روحانیون») و خواه همه انسان‌هایی که بر روی زمین به سر می‌برند مانند جامعه بشری یا جامعه بشریت (مصباح یزدی، ۱۳۹۱: ۲۴).

جامعه در اصطلاح محصول گردآمدن انسان‌ها و کنش‌های متقابل میان آنان است که با هم زندگی می‌کنند و در رسیدن به هدف معینی با یکدیگر همکاری دارند. به علاوه معیارها و مقرراتی ساده یا پیچیده بر روابط عادی آن‌ها حاکم است و نهادها و سازمان‌هایی، تداوم و پایداری اجتماع آنان را تأمین می‌کند (قنادان و همکاران، ۱۳۷۶: ۶۰).

به طور کلی، می‌توان گفت که در هر موردی که بتوان برای گروهی از مردم «وجه جامع» و «جهت وحدتی» اعتبار کرد، اطلاق لفظ «جامعه» بر آن گروه رواست، چه گروه مردان متأهل یک ده کوچک باشد و چه گروه انسان‌هایی که از بدو خلقت تاکنون پدید آمده‌اند و از میان رفته‌اند. آنچه گفتیم راجع به معنای لغوی و عرفی واژه «جامعه» بود. دانشمندان علوم اجتماعی و جامعه‌شناسان برای این واژه معنایی دیگر اراده می‌کنند که نه چنان گسترده است که جمیع آدمیان را که بر روی این کره زیسته‌اند و می‌زیند و خواهند زیست دربرگیرد و نه چنان محدود که گروه مردان متأهل یک ده کوچک را نیز بتوان «جامعه» نامید (مصباح یزدی، ۱۳۹۱: ۲۳-۲۴).

مراد از جامعه اسلامی، جامعه‌ای توحیدی است که قوانین و موازین آن خدایی و شرعی باشد. جامعه‌ای که حدود الهی در آن جاری و ساری است. در واقع در جامعه اسلامی، خداوند در رأس هرم و همه مخلوقات آن به‌ویژه انسان‌ها در ذیل آن قرار دارند. در این جامعه، ساختار و تشکیلات، قوانین و مقررات، روابط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و سایر امورات انسان‌ها از سوی خداوند تعیین و تعریف شده است و همه‌چیز تحت رهبری منصوبان او و نائبان برحق آن‌ها در جامعه است. در چنین جامعه‌ای نظام حکمرانی، خانواده، مناسک دینی، مراکز آموزشی، روابط و مرادوات انسانی، جنگ و صلح، همه و همه بر اساس موازین شرعی و اسلامی و بر پایه عدالت استوار است. نظامی که انسان را به یاد خدا می‌اندازد، به سوی او می‌کشاند و او را از بندگی غیر خدا دور می‌سازد. در چنین جامعه‌ای رهبران آن با بهره‌مندی از احکام و دستورات الهی، مواظب حسنه و نفوذ کلام خود سعی در جلب و جذب انسان‌ها نه از طریق جبر و فریب بلکه با منطق، برهان و استدلال دارند و با این روش در صدد ایجاد صف و جبهه‌ای متحد و کارآمد از انسان‌های صالح، مؤمن و معتقد در برابر جوامع جاهلی هستند^۱ (مهدی جهان پرور، یادداشت).

1. <https://iict.ac.ir/?p=20090>.

رهبر معظم انقلاب در رابطه با تعریف جامعه اسلامی می‌فرمایند: «جامعه‌ای که در آن، آرمان‌های اسلامی، اهداف اسلامی، آرزوهای بزرگی که اسلام برای بشر ترسیم کرده است، تحقق پیدا کند. جامعه‌ی عادل، برخوردار از عدالت، جامعه‌ی آزاد، جامعه‌ای که مردم در آن، در اداره‌ی کشور، در آینده‌ی خود، در پیشرفت خود دارای نقش‌اند، دارای تأثیرند، جامعه‌ای دارای عزت ملی و استغنا‌ی ملی، جامعه‌ای برخوردار از رفاه و مبرای از فقر و گرسنگی، جامعه‌ای دارای پیشرفت‌های همه‌جانبه - پیشرفت علمی، پیشرفت اقتصادی، پیشرفت سیاسی - و بالاخره جامعه‌ای بدون سکون، بدون رکود، بدون توقف و در حال پیشروی دائم» (بیانات، ۱۳۹۰/۷/۲۴).

- پیشینه پژوهش

درباره‌ی اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در رابطه با مباحث تمدنی، بحث‌ها و بررسی‌های متعددی صورت پذیرفته است؛ به‌عنوان نمونه محسن مهاجرنیا (۱۳۹۳) در کتابی با عنوان «فلسفه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای» به تحلیل و تبیین فلسفه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای پرداخته است. نگارنده در این اثر با رویکردی جامع‌نگر، ابعاد پنج‌گانه فلسفه سیاسی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را در قالب فناوری، مبانی، مسائل و غایات، مورد بررسی علمی قرار داده است. در بخش مبادی بر مباحثی چون مفاهیم اساسی فلسفه سیاسی، چارچوب نظری و روش تحقیق تمرکز نموده است. در بخش مسائل، سه مسئله کلان فلسفه سیاسی را با عنوان آیین اجتماع، آیین شهروندی و آیین شهریاری ارائه کرده است. در پایان نیز، غایات فلسفه سیاسی را با عنوان آیین سعادت در قالب مهم‌ترین مفاهیم غایی در فلسفه سیاسی در اندیشه رهبر انقلاب بیان نموده است. سجاد رستمی پور (۱۳۹۷) در کتابی با عنوان «اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای» تلاش نموده تا منظومه اندیشه سیاسی آیت‌الله سید علی خامنه‌ای را ترسیم نمایند. این اثر نگاه منظومه‌ای برآمده از ویژگی‌های سیاسی ایشان است. به تعبیر ساده می‌توان سه مرحله را در بیان و توضیح اندیشه سیاسی رهبر معظم انقلاب ترسیم کرد: مرحله مبانی، مرحله ساختار و مرحله حرکت. ترتیب فصول مختلف کتاب را بر اساس این مراحل می‌توان توضیح داد: فصول اولیه به مبانی می‌پردازد و در بیان آن‌ها به تبیین‌های خاص در مورد مسائل اصلی اندیشه پرداخته شده است. فصول میانی کتاب راجع به ساختار یا وجه ایستایی سیاست مشتمل بر ولایت، نظام سیاسی و مردم‌سالاری است. فصول

پایانی کتاب راجع به مرحله حرکت یا وجه پویای سیاست شامل آزادی یا نیروی حرکت سیاست و نهایتاً نظریه پیشرفت است.

کتاب «منظومه فکری آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای» به قلم عبدالحسین خسروپناه (۱۳۹۶)، در قالب نظریه نظام‌های بینشی (جهان‌بینی)، ارزشی و رفتاری و کنشی (نظام‌های اجتماعی و اهداف اجتماعی) تدوین شده است. برخی از پرسش‌های این مطرح شده در این کتاب عبارت‌اند از: نظام فکری مطلوب نزد رهبر معظم انقلاب در عرصه بینش، ارزش و کنش چیست؟ اصول راهبری رسیدن به این نظام چیست؟ نهادهای مرتبط با نظام‌های بینشی، ارزشی و کنشی برای تحقق نظام جامعه مطلوب دارای چه وظایف اساسی هستند؟

این تحقیق نشان می‌دهد که منظومه فکری رهبر معظم انقلاب، بیانگر گفتمان و جریان فکری- فرهنگی ویژه‌ای است که هم ادامه‌دهنده گفتمان فکری علمای گذشته بوده و هم استمراربخش گفتمان امام خمینی (ره) است و هم با رویکرد اجتهادی به مسائل معاصر می‌پردازد. اما به نظر می‌رسد در رابطه با چیستی ابعاد و استلزامات و پیش شرط‌های تحقق جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مقاله و یا کتابی ارائه نشده است.

- روش‌شناسی پژوهش

نظریه داده بنیاد^۱ نوعی از نظریه است که به صورت استقرائی از مطالعه یک پدیده حاصل می‌شود. در این روش مطالعه پدیده اجازه می‌دهد که نظریه حاکم بر آن در طول زمان پدیدار شود (دانایی فرد، ۱۳۸۴: ۵۹).

در حقیقت راهبرد نظریه بنیادی، نوعی روش‌شناسی عمومی برای تدوین نظریه‌هایی است که در داده‌هایی گردآوری شده و تحلیل شده به صورت نظام‌مند ریشه دارد. هدف نهایی این راهبرد، ارائه تبیین جامع نظری درباره پدیده‌ای خاص است که به صورت استقرائی از مطالعه آن پدیده حاصل می‌شود. به طور کلی این راهبرد، داده‌های حاصل از منابع اطلاعاتی را به مجموعه‌ای از رمزها، رمزهای مشترک را به مقوله و آنگاه مقوله‌ها را به نوعی نظریه تبدیل می‌کند. پدیده مورد مطالعه می‌تواند مسئله‌ای در سازمان یا حتی در یک متن باشد. درباره متن‌ها خود پژوهشگر با طرح مسئله‌ای به مطالعه متن‌های گوناگون از جمله کتاب، مجله و منابع گوناگون متنی می‌پردازد

1. Grounded Theory

و داده‌های مرتبط با مسئله را استخراج و آن‌ها را رمزگذاری و طبقه‌بندی می‌کند و سرانجام نظریه خود را ارائه می‌دهد (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۷۵).

۱. چرایی انتخاب روش پژوهش و منابع داده‌ها

اگرچه از سوی علمای اسلامی در رابطه با علوم دینی از روش‌هایی همانند اصول فقه، روش‌ها کلامی، تفسیری، علم رجال و درایه که بسیار دقیق و علمی تدوین گردیده‌اند، استفاده شده است، اما در رابطه با علوم مستحدثه و کاربردی و نحوه انجام تحقیق در متون دینی برای پاسخگو بودن به جامعه کنونی اقدام قابل توجهی صورت پذیرفته است. از جهتی، روش‌شناسی رواج یافته در علوم دینی که اکثراً در جهت پاسخگویی به نیازهای علم فقه تدوین و تولید شده‌اند، برای استفاده کردن در تحقیق‌های علوم جدید و مستحدثه جامعه کنونی، با رویکرد و نگرش اسلامی، به نظر ناکافی می‌باشد.

یکی از روش‌هایی که می‌تواند مانند پلی بین دو پارادایم گذشته و آینده نقشی اساسی ایفا کند، روش نظریه داده بنیاد است. روشی که با استفاده از استقراء و بر اساس داده‌های واقعی و کیفی به پدید ساختن نظریه می‌پردازد. این روش با شکستن قالب‌های محدود گذشته که اغلب به آزمون نظریه‌های مستفاد از قیاس بسنده می‌کرد، خود به نظریه‌پردازی می‌پردازد. این ویژگی باعث شده است که روش نظریه داده بنیاد با تحقیق‌های اسلامی سنخیت بیشتری داشته باشد؛ زیرا تحمیل پیش فرض‌های محقق بر متن‌های اسلامی و تفسیر به رأی آن‌ها برای انطباق با نظریه‌های برخاسته از رویکردهای تجربی و مادی به شدت از سوی اندیشه‌وران مسلمان نکوهش شده است. از سوی دیگر، مرحله‌های انجام نظریه داده بنیاد از چگونگی جمع‌آوری داده‌ها تا مرحله‌های دسته‌بندی آن‌ها و تجزیه و تحلیل نهایی و ارائه نظریه بی‌شبهت با سیره محققان اسلامی نیست (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۴).

از آنجایی که بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در جایگاه یک فقیه، اسلام‌شناس و رهبری آشنا به مقتضیات جامعه کنونی ایران، برخوردار از یک مکتب فکری برخاسته از روح آموزه‌های اسلام ناب است، از نظر محققان بررسی فرمایشات وی نیز در حوزه تحقیق‌های اسلامی قرار می‌گیرد و نظریه داده بنیاد بهترین روش انجام کار است.

استفاده از روش نظریه پردازی داده بنیاد درجایی است که محقق نیازمند نظریه جدید درباره پدیده مورد مطالعه است. پدید ساختن نظریه متفاوت از جمع آوری و تدوین مجموعه‌ای از نظریه‌های پیشین درباره موضوعی خاص است (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۷۷)؛ ازاین رو می‌توان روش نظریه پردازی داده بنیاد را از حیث کارآمدی و کمک به فهم محقق در رتبه‌ای بالاتر قرار داد؛ چراکه افراد موجود در یک محیط را در نظر گرفته، احساس‌های آنان را درک کرده و تا حد امکان می‌کوشد پیچیدگی‌های موجود در فرآیند رفتارها و تعامل‌های آنان را انعکاس دهد (Creswell, 2005: 411).

فهم منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، نیازمند دست‌یابی به نظام مفهوم‌های حاکم بر سخنان وی و استنباط از آن است که در پژوهش پیش رو تدوین این نظام مفهوم‌ها در رابطه با جامعه اسلامی پی‌گیری می‌شود.

تحلیل و طراحی نظام مفهوم‌های اندیشه‌ای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، فهم رهنمودهای وی را آسان‌تر کرده و امکان طراحی نظم اندیشه‌ای وی را برای اجرا فراهم می‌کند. در حوزه عمل نیز امکان آشنایی اندیشه‌وران با چارچوب‌های اندیشه‌ای و استفاده مدیران و برنامه‌ریزان از اساسی‌ترین دغدغه‌های وی را فراهم می‌سازد. بر اساس توضیح‌های پیشین روش شناسی پژوهش پیش رو بر مبنای راهبرد داده بنیاد متنی است. این روش در منبع (دانایی فرد و مومنی، ۱۳۸۸: ۷۵-۱۱۰) استفاده شده است.

جمع‌آوری داده‌ها در نظریه پردازی داده بنیاد به شیوه ارادی انتخاب می‌گردد. مسئله پژوهش حاضر، چستی جامعه اسلامی و شاخص‌های تحقق آن بر مبنای نظریات و اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با استفاده از نظریه داده بنیاد است. همان‌گونه که مشاهده می‌گردد، استفاده از نظریه داده بنیاد متنی باید به ایجاد کردن نظریه بینجامد و این مهم در تصویر نشان داده شده است. سرانجام نتیجه پژوهش حاضر رمزگذاری انتخابی در قالب یک مدل بصری بیان شده است.

شکل ۱. فرآیند روشی پژوهش

۲. چارچوب مفهومی پژوهش

پژوهشگر تلاش می‌کند تا با روش تئوریزه کردن و استخراج چارچوب مفهومی پژوهش خود را به پیش ببرد. در پرتو این چارچوب که حاصل فرآیند تئوریزه کردن است، پژوهشگر تلاش می‌کند تا با طراحی چارچوب مفهومی کلان پژوهش، سازه‌ها و متغیرهای لازم برای پژوهش را شناسایی نموده، سپس پروتکل پژوهش را بر اساس تحلیل داده‌ها به صورت عمیق به نتیجه برساند. در کلی‌ترین قالب قابل تصور پیشینی و به مثابه محورهای کلیدی می‌توان طرف‌ها یا خرده سیستم‌هایی را در این مسئله از یکدیگر متمایز نمود. تأثیرات دائمی و دیالکتیکی هر یک از این طرف‌ها در بازه زمانی مورد نظر می‌تواند در دستور کار پژوهشگر قرار بگیرد. لذا در این پژوهش با الهام از نظریه سیستمی، تحقق پدیده‌های گوناگون را مترتب بر نوع کنش گری خرده سیستم‌ها و شیوه ارتباط آن‌ها با یکدیگر می‌باشند. این قالب کلان جهت سازمان‌دهی در مقام شکار داده‌ها و حتی مقام داوری در تصویر زیر قابل مشاهده می‌باشد.

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش

پیاده‌سازی روش

۱. پرسش‌ها و فرضیه‌هایی درباره نظریه پردازی داده بنیاد

در کل می‌توان چنین گفت که مطالعه نظریه پردازی داده بنیاد با پرسش «اینجا چه می‌گذارد؟» آغاز می‌شود. این شیوه به محقق کمک تا فرآیند و موقعیت مسئله را درک کند. در این مرحله محقق باید ویژگی‌ای داشته باشد که در اصطلاح حساسیت نظری نامیده می‌شود. حساسیت نظری

باید در دو مرحله انتخاب موضوع و رمزگذاری حفظ شود. ایده حساسیت نظری را گلیسر (۱۹۷۸) ارائه کرده است. در تحقیق پیش رو پژوهشگر با بررسی بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، برای پاسخ به پرسش‌های موجود در حوزه استلزامات تحقق جامعه اسلامی در فرآیند تمدن نوین اسلامی را فیش برداری و احصا کرده است؛ سپس با تجزیه و تحلیل داده‌ها تئوری خود را تبیین کرده و کدها و مفهومی‌ها را در ارتباط با آن طبقه‌بندی کرده است.

۲. جمع‌آوری داده‌ها

در مرحله جمع‌آوری داده، نمونه‌گیری^۱ هدفمند انجام می‌گیرد. نمونه‌گیری نظری^۲ شیوه‌ای از جمع‌آوری داده بر مبنای مفهومی‌ها و موضوع‌هایی است که از داده سرچشمه می‌گیرد. جمع‌آوری داده‌ها، روندی کاملاً انعطاف‌پذیر است. بیانات، مکتوبات، پیام‌ها، فیلم‌ها، مصاحبه‌ها و... همگی از جمله منابع مناسب برای جمع‌آوری داده‌ها می‌باشند. با اینکه امکان توسعه دادن مفهومی‌ها بر مبنای بُعدهای آنان و تشخیص روابط بین مفهومی‌هاست، در نمونه‌گیری نظری، محقق باید اجازه دهد که تحلیل فرآیند تحقیق را هدایت کند.

در نظریه داده‌بنیاد، کار گردآوری داده تا زمانی ادامه می‌یابد که پژوهشگر اطمینان حاصل کند که ادامه گردآوری چیز تازه‌ای به دانسته‌های او نمی‌افزاید؛ بنابراین پژوهشگر ناگزیر است گردآوری را تا رسیدن به «نقطه اشباع» ادامه دهد. یکی از نشانه‌های نقطه اشباع، روبرو شدن با داده‌های تکراری است (Sousa, 2006: 324). از این رو در این پژوهش منابع جمع‌آوری داده‌ها، پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و نرم‌افزارهای نور می‌باشند که بیانات معظم له در آن‌ها به صورت مستند قابل دسترسی می‌باشد.

۳. مرحله تجزیه و تحلیل داده‌ها

در تحقیق نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، فرآیند جمع‌آوری داده‌ها، نظم دادن و تجزیه و تحلیل داده‌ها به هم وابسته بوده و هم‌زمان انجام می‌شوند. به باور اشتراوس و کوربین این فرآیند، عملی را نشان می‌دهد که به وسیله آن نظریه‌ها بر پایه داده‌ها ساخته می‌شوند. این قسمت فرآیند اصلی ساخت نظریه است. نکته شایان ذکر اینکه مرز بین انواع رمزگذاری‌ها مصنوعی است؛ یعنی ممکن است از

1. Sampling
2. Theoretical Sampling

یک مرحله رمزگذاری به مرحله دیگری وارد شد، بدون اینکه متوجه بود. این اتفاق بیشتر در مرحله رمزگذاری باز و رمزگذاری محوری اتفاق می‌افتد. در مرحله تحلیل، رمزگذاری‌های باز^۱، محوری^۲ و انتخابی^۳ وجود دارند. رمزگذاری به بخش فرآیندی از تحلیل اشاره دارد که از خلال آن مفهومی‌های تشخیص داده‌شده، بُعدها و ویژگی‌های آن در داده‌ها کشف می‌شوند. رمزگذاری باز به آن بخش از کار اطلاق می‌شود که به طبقه‌بندی کردن پدیده‌ها از یادداشت‌های کوتاه پرداخته می‌شود که نتیجه نهایی آن، نام نهادن و طبقه‌بندی کردن مفهومی‌هاست. در این نوع تحلیل، نکته‌های کلیدی داده‌ها تحلیل شده و معانی یافت شده از آن‌ها رمزگذاری می‌شود. بر این اساس در پژوهش پیش‌رو رمزها اشاره به نکته‌ها و موضوع‌های برجسته و مهم در خلال سخنرانی‌های رهبری داشته و دغدغه‌ها و تأکیدهای وی را نشان می‌دهد؛ بنابراین در مرحله گردآوری داده‌ها، داده‌های موردنیاز (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص جامعه اسلامی) گردآوری شده است. در مرحله اول بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از سال (۱۳۵۸ تا ۱۳۹۴) مورد مطالعه قرار گرفت. برای پوشش جامع، هم از منابع الکترونیک و هم از منابع مکتوب استفاده گردیده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از نرم‌افزار حدیث ولایت و سایت بنیاد نشر و حفظ آثار مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استفاده شد. لازم به ذکر می‌باشد که بیاناتی که به‌طور ویژه به مسئله جامعه اسلامی پرداخته‌اند را با دقت بیشتری مورد بررسی قرار داده و کدهای مرتبط با موضوع پژوهش از آن استخراج گردیده است.

رمزگذاری محوری مرحله دیگری از تحلیل است که پس از مرحله رمزگذاری باز انجام می‌شود. رمزگذاری محوری را اشتراوس و کوربین فرآیندی می‌دانند که طی آن مفهومی‌ها به هم ربط داده می‌شوند (Lee, 2001: 50). بعد از اینکه در روند رمزگذاری باز، داده‌ها به مفهومی‌ها و طبقه‌بندی‌ها و زیر طبقه‌بندی‌ها را در شکل جدیدی نشان دهد؛ پس هدف اصلی رمزگذاری محوری این است که داده‌هایی را که در فرآیند رمزگذاری شکسته شده‌اند، دوباره گردآوری کند. در این رمزگذاری، فرد به دنبال برهم زدن و پیوستن طبقه‌بندی‌هاست تا تبیینی دقیق‌تر و کامل‌تر از پدیده ارائه شود. بر این اساس در پژوهش پیش‌رو نیز از راه مقایسه هر مفهوم با

1. Open Coding
2. Axial coding
3. Selective Coding

مفهوم‌های دیگر، محورهای مشترکی کشف شد که مقوله‌ها را شکل داد؛ و سپس از دقت در مقوله به ابعاد دست‌یافته و در انتها مفهوم‌ها، مقوله‌ها و ابعاد به تائید خبرگان رسیدند.

مرحله اول: کدگذاری باز

در این بخش، بر اساس روش متداول در نظریه داده بنیاد، به هر یک از اجزاء، عنوانی داده می‌شود. این عنوان که اصطلاحاً به آن کد داده می‌شود، باید گویای محتوای داده باشد، به طوری که محقق و خواننده، با مشاهده این عنوان و تیترا تا حدود زیادی به مفهوم جملات پی ببرد (Miles & Huberman, 2002: 51). در اجرای این مرحله، بیانات و مکتوبات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در رابطه با جامعه اسلامی جمع‌آوری شده در جدولی نوشته و در مرحله کدگذاری باز برای هر یک از آن‌ها، عنوان مناسبی برگزیده شد.

جدول ۱. کدگذاری باز

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R1	آن جامعه‌ای الهی است، که در آن، عدالت باشد؛ و آله... این جامعه، اسلامی نیست. این جامعه، جامعه علوی نیست. باید تلاش کنیم تا به آن جامعه برسیم. (۱۳۷۲/۳/۱۹)	عدالت ضرورت جامعه اسلامی
R2	زور اندر زور بود. یکسره، زندگی مردم ظلم و تبعیض و زورگویی بود. این، خصوصیت زندگی جاهلی است. هر جا این طور باشد، جاهلی است. اسلام نقطه مقابل آن را آورد. استقرار عدل را آورد. «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ». این یکی از خصوصیات جامعه اسلامی است. (۱۳۷۳/۱۰/۱۰)	عدالت عامل تمایز جامعه اسلامی و جاهلی
R4	اگر ما نتوانیم قضای اسلامی به معنای واقعی را در جامعه پیاده کنیم و عدل اسلامی را در دستگاه قضاوت و حکومتان نشان دهیم و نتوانیم زمینه‌های تداول ثروت بین اغنیا را که اسلام آن را منع کرده است، با نظام اقتصادی درست در جامعه اسلامی از بین ببریم و نتوانیم اخلاق و ارزش‌های اسلامی را در جامعه مجسم و محقق کنیم، در نتیجه نظامی با پرچم و اسم اسلام، اما با حقیقت و معنای غیر اسلامی - و احیاناً جاهلی - خواهیم داشت؛ که هر چیز غیر اسلامی باشد، جاهلی است؛ «فَمَا ذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ». اگر خدای نکرده چنین شد، ما	جامعه بدون عدالت اسلام جامعه‌ای جاهلی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
	همان مؤذن بدصدایی خواهیم بود که صدا و آهنگ ناخوش ما، به جای آنکه به اسلام عزت و آبرو ببخشد، آن را دچار سرشکستگی خواهد کرد. (۱۳۶۸/۴/۲۰)	
R5	جامعه اسلامی ...، یعنی جامعه عادلانه. انبیا آمدند تا جامعه عادلانه درست کنند. جامعه عادلانه نشانه‌های متعددی دارد. نشانه اولش این است که حکومت در آن جامعه، تحمیلی، فاسد و ضد مردمی نباشد. (۱۳۷۱/۱/۱۵)	تحقق جامعه عادلانه هدف انبیا
R6	جامعه اسلامی، با عدل و قسط است که قوام پیدا می‌کند و می‌تواند به‌عنوان شاهد و مبشر و هدایت‌گر و الگو و نمونه، برای ملت‌های عالم مطرح شود. بدون عدل، ممکن نیست؛ و لو همه ارزش‌های مادی و ظاهری و دنیایی هم فراهم شود، اگر عدالت نباشد، در حقیقت هیچ کاری انجام نشده است (۱۳۷۱/۳/۳۰)	عدالت قوام دهنده جامعه اسلامی
R7	عدالت اجتماعی. در تمام آثار دینی که شما نگاه می‌کنید، هدف و غایت برای حرکت جامعه اسلامی، تشکیل جامعه عادلانه است. (۱۳۷۲/۶/۳)	تحقق عدالت در جامعه غایت حرکت اسلامی
R8	مسلم است منافع بلند ملت جامعه اسلامی، جز در سایه اسلام و قرآن، به هیچ نحو دیگری تأمین نخواهد شد. فقط اسلام و قرآن می‌تواند جوامع بشری را به معنای واقعی تأمین و عدالت را برقرار کند و پاسخگوی نیازهای واقعی آن‌ها باشد. (۱۳۷۲/۶/۲۰)	قرآن از عوامل مهم در ایجاد عدالت در جامعه اسلامی
R9	این، قدم اصلی و کار اساسی است تا بتوانیم جامعه اسلامی را یک جامعه عادلانه - به معنای حقیقی - قرار دهیم. (۱۳۷۵/۱۲/۱۸)	ایجاد جامعه عادلانه، قدم اصلی انقلاب
R10	«توزیع عادلانه و رفع محرومیت در درون جامعه اسلامی» است. این دو تا باید تأمین بشود. (۱۳۸۵/۱۱/۳۰)	عدالت در توزیع در جامعه اسلامی
R12	هدف از این انقلاب هم تشکیل جامعه اسلامی است و معیارها و شاخص‌های عمده جامعه اسلامی هم این‌هاست: جامعه برخوردار از علم، برخوردار از اخلاق و برخوردار از عدالت. (۱۳۸۶/۵/۲۰)	علم، اخلاق و عدالت سه ضرورت ایجاد جامعه اسلامی
R13	جامعه اسلامی آن جامعه‌ای است که در او عدالت به نحو کامل استقرار داشته باشد. (۱۳۸۶/۱۰/۱۲)	استقرار کامل عدالت شاخصه جامعه اسلامی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R14	این انقلاب، انقلابی بود برای خدا... برای اجرای احکام الهی، برای ایجاد جامعه اسلامی، برای استقرار عدالت در جامعه (۱۳۸۸/۱۱/۱۹)	هدف انقلاب اسلامی ایجاد جامعه اسلامی و عدالت
R15	هدف نهائی، تعالی و تکامل و قرب الهی است. هدف پایین‌تر از آن، انسان‌سازی است؛ هدف پایین‌تر از آن، ایجاد جامعه اسلامی است با همه مشخصات و آثار، که استقرار عدالت در آن باشد، توحید باشد، معنویت باشد. (۱۳۹۰/۴/۱۳)	ایجاد جامعه اسلامی با عدالت، توحید و معنویت هدف انقلاب اسلامی
R16	تشکیل جامعه اسلامی شد هدف؛ با همین خصوصیات، با همین شاخص‌هایی که گفته شد. این هدف هرگز کهنه‌شونده نیست. مطالبه عدالت هرگز منسوخ نمی‌شود. (۱۳۹۰/۷/۲۴)	عدالت شاخصه دائمی جامعه اسلامی
R17	نیاز به عدالت، نیاز به آزادی، نیاز به پیشرفت، نیاز به رفاه عمومی، نیاز به خلقیات عالی، این‌ها نیازهای فطری انسان است. جامعه اسلامی یعنی این. (۱۳۹۰/۷/۲۴)	جامعه اسلامی یعنی عدالت، آزادی، پیشرفت
R18	جامعه عادلانه و عادل و پیشرفته و معنوی - با این خصوصیات - خوب، یک آرمان است؛ جزو آرمان‌های درجه یک و جزو برترین آرمان‌ها است. (۱۳۹۲/۵/۶)	تحقق جامعه عادلانه، آرمان درجه یک
R19	هرکسی که بنشیند فکر کند، مطالعه کند، از این وضع آرمانی جامعه اسلامی لذت می‌برد؛ جامعه‌ای که در آن، هم علم هست، هم پیشرفت هست، هم عزت هست، هم عدالت هست، هم قدرت مقابله با امواج جهانی هست، هم ثروت هست (۱۳۹۴/۸/۲۰)	جامعه اسلامی دارای علم، پیشرفت، عدالت
R20	هدف عدالت اجتماعی، هدف تحقق زندگی اسلامی به معنای واقعی - که عزت دنیا و آخرت در زندگی اسلامی است - هدف تشکیل یک جامعه اسلامی که در آن جامعه، هم علم هست، هم عدل هست، هم اخلاق هست، هم عزت هست، هم پیشرفت هست. (۱۳۹۴/۱۱/۱۹)	تحقق عدالت اجتماعی هدف ایجاد جامعه اسلامی
R21	می‌توان گفت که در حقیقت یکی از مرزها و ممیزه‌های اسلام و جاهلیت، مسئله اخلاق است. (۱۳۷۳/۱۰/۱۰)	اخلاق مرز بین اسلام و جهل
R22	اولین مسئله این است که ما بکوشیم فراتر از یک امر قراردادی حرکت کنیم. اینکه بگوییم دیروز این جامعه، جامعه‌ای طاغوتی بود، امروز بنا	جامعه اسلامی هم در اسم و هم در عمل

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
	را بر این بگذاریم که اینجا یک جامعه اسلامی است، کافی نیست. جامعه ما در این پانزده سال به برکت رهبری بزرگ‌مردی که حقیقتاً متأثر از اسلام بود، به جامعه‌ای اسلامی تبدیل شد. (۱۳۷۳/۱۰/۱۰)	جامعه‌ای اسلامی
R23	در حقیقت بسیج یک فرهنگ و یک حرکت فرهنگی است. فرهنگ بسیجی، یعنی چیزی که ما برای هریک از احاد جامعه اسلامی، آن را آرزو می‌کنیم. این که می‌گوییم همه باید بسیجی باشند، معنایش همین است. (۱۳۷۴/۹/۸)	فرهنگ بسیجی شاخصه جامعه اسلامی
R24	قرآن... خطاب به مؤمنین است که می‌فرماید: «یا ایها الذین آمنوا استعینوا بالصبر و الصلاة ان الله مع الصابرين». اولاً پیداست که اهمیت این دو عنصر؛ عنصر صبر و عنصر صلات مورد توجه است و تأثیر این‌ها در آن چیزی که تشکیل جامعه اسلامی به خاطر رسیدن به آن است؛ اهداف والای جامعه اسلامی. (۱۳۸۷/۶/۱۹)	صبر و صلات دو شاخص جامعه اسلامی
R25	جامعه اسلامی مانند یک کارخانه عظیم تشکیل شده از بخش‌ها، از پیچ‌ها، از مهره‌ها، از قسمت‌های کوچک و بزرگ، پرتائیر و کم تأثیر؛ یکی از این بخش‌ها، یکی از این قسمت‌ها آن قسمتی است که مدیر جامعه آن را تشکیل می‌دهد. او هم مانند بقیه قسمت‌هاست، او هم مانند بقیه اجزاء و عناصر مشکله این مجموعه است، ولی امر است، متصدی این کار است. متصدی این کار هیچ‌گونه امتیازی را طلب و توقع نمی‌کند و عملاً هیچ‌گونه امتیازی به او تعلق هم نمی‌گیرد؛ از لحاظ وضع زندگی، از لحاظ برخورداری‌های مادی. اگر بتواند وظیفه خودش را خوب انجام بدهد به اندازه‌ای که این وظیفه و انجام آن برای او جلب حیثیت معنوی بکند به همان اندازه حیثیت متعلق به او می‌شود؛ بیش از آن نه. (۱۳۶۰/۲/۲۹)	ولی امر یک جزء از جامعه اسلامی
R26	اشراف جامعه اسلامی آن‌هایی هستند که شب با خدا سروکار دارند و خدمت و عبادت می‌کنند، آن‌هایی که با قرآن آشنا هستند. (۱۳۶۴/۱/۱۹)	آشنایان با قرآن و عبادت‌کنندگان اشراف جامعه اسلامی
R27	امروز ما توانسته‌ایم اسکلت این جامعه را به وجود بیاوریم. تا این اسکلت کلی با همه خصوصیات و ریزه‌کاری‌ها یک جامعه اسلامی بشود، راه زیادی در پیش است. (۱۳۶۴/۱/۲۳)	راه زیادی تا تحقق جامعه اسلامی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R28	جهت‌گیری عمومی ملت و کشور به سمت متدین شدن و جامعه را به سمت جامعه اسلامی کامل کشاندن، از اصول است. (۱۳۷۸/۹/۱)	تدین در جامعه از اصول ایجاد جامعه اسلامی
R29	جامعه اسلامی، زندگی معنوی و مادی را باهم دارد. جامعه اسلامی، هم دین و اخلاق و فرهنگ و معارف مردم را غنی می‌کند و هم به زندگی مادی و معیشت و کار و تولید و استخراج و اختراع آن‌ها توجه دارد. در یک جامعه اسلامی، همه این‌ها تأمین شده است. باید دنبال چنین حرکتی برویم. (۱۳۷۰/۳/۲۸)	زندگی مادی و معنوی شاخصه جامعه اسلامی
R30	در جامعه اسلامی اجازه داده نمی‌شود و نباید داده بشود که در ملاءعام، کسانی به حیثیت‌های دینی مردم اهانت کنند و آن را هتک نمایند. (۱۳۷۰/۱۱/۲)	احترام به حقوق دیگران در جامعه اسلامی
R31	در جامعه اسلامی اجازه داده نمی‌شود و نباید داده بشود که از مقررات زیستی و شهری و روستایی و صحرایی جمهوری اسلامی تخلف انجام بگیرد (۱۳۷۰/۱۱/۲)	عدم تخلف زیستی در جامعه اسلامی
R32	در جامعه اسلامی و نظام اسلامی، هر آنچه طبق قوانین شرعی و قوانین مجلس شورای اسلامی و مقررات رایج کشور، در بخش آشکار زندگی مردم خفا، کار دیگران است ممنوع است و مجاز نیست که تحقق پیدا کند، اگر دیده شد، دست قوی و قدرتمندی باید بیاید و جلوی این قانون‌شکنی را بگیرد. (۱۳۷۰/۱۱/۲)	نبود قانون‌شکنی در جامعه اسلامی
R33	آن تصویری که از جامعه اسلامی در ذهن ماست، با وضع کنونی ما فاصله زیادی دارد. ما توانستیم حصار را بشکنیم و مانع را از سر راه حرکت به سمت دولت اسلامی و جامعه اسلامی و دنیای اسلامی برداریم (۱۳۷۰/۱۱/۱۴)	فاصله زیاد ما تا رسیدن به جامعه اسلامی
R34	جامعه اسلامی به این است که رفتارهای اسلامی، یا به معنای وسیع‌تر، احکام اسلامی هم وجود داشته باشد. حکم اسلامی، فقط بکن و نکن به صورت واجب نیست؛ بلکه بکن‌های مستحب و نکن‌های مکروه هم جزو احکام اسلامی است، که شامل رفتارها و خلیقیات و نفسانیات ما می‌شود؛ ما باید به این طرف برویم. (۱۳۷۰/۲/۱۲)	اجرای احکام و خلیقیات اسلامی در جامعه اسلامی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R35	در جامعه اسلامی، تکلیف عامه مردم، امر به معروف و نهی از منکر با لسان است؛ با زبان. (۱۳۷۱/۴/۲۲)	امر معروف با زبان وظیفه مردم در جامعه اسلامی
R36	جامعه اسلامی باید جامعه دعا و تضرع و انابه‌ی الی الله باشد. (۱۳۷۱/۱۲/۷)	جامعه دعا و عبادت
R37	بلاشک در جامعه اسلامی، خوف و تزلزل وجود ندارد. (۱۳۷۲/۶/۲۸)	نبود خوف و تزلزل در آن
R38	امام و پیشوا و رئیس جامعه اسلامی نمی‌تواند کسی باشد که اهل فسق و فجور و خیانت و فساد و دوری از خدا و این‌هاست. باید کسی باشد که به کتاب خدا عمل کند. (۱۳۷۴/۳/۱۹)	امام جامعه اسلام اهل عمل به کتاب خدا
R39	چهارم، عشق و عاطفه جوشان. این هم از خصوصیات اصلی جامعه اسلامی است؛ عشق به خدا، عشق خدا به مردم؛ «يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ» ^۱ (۱۳۷۷/۲/۱۸)	عشق دوطرفه بین خدا و مردم شاخصه جامعه اسلامی
R40	منطق اسلام این است که زندگی جامعه اسلامی باید از مواهب الهی سرشار شود و بشر با بهره‌مندی‌های مادی در زندگی خود، راه معنویت را گم نکند و درست حرکت کند. (۱۳۸۳/۱/۲)	بودن معنویت و مادیت برای حرکت درست در جامعه اسلامی
R41	اگر ان شاء الله تلاوت قرآن در جامعه ما همگانی شود، همه بتوانند قرآن را صحیح بخوانند و همه خانه‌ها موج شوق به تلاوت قرآن را در خود جای بدهند، آن وقت ما امیدمان به اینکه جامعه اسلامی و قرآنی به معنای واقعی در این کشور تشکیل بشود، بیشتر خواهد شد. (۱۳۸۵/۷/۴)	قرآن عاملی مهم در تحقق جامعه اسلامی
R42	ما امروز در راه جامعه اسلامی داریم حرکت می‌کنیم (۱۳۸۶/۱۰/۱۲)	ما در مسیر ایجاد جامعه اسلامی
R43	ما هم در جامعه اسلامی، امروز که خواسته‌ایم نمونه‌ای باشد از جامعه اسلامی پیامبر مکرم، با همه ضعف‌های ما، با همه حقارت‌هایی که در ماها هست، در قبال آن عظمت بی‌نظیر پیامبر، این‌جور حرکت کردیم، این‌جور خواستیم که نمونه‌ای از آن درست کنیم. در این جامعه هم باید عقل معیار باشد، ملاک باشد. (۱۳۸۸/۴/۲۹)	جامعه اسلامی ما نمونه‌ای کوچ از جامعه نبوی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R44	اسلام این توانائی را داشت و دارد که بشریت را به سعادت برساند، به کمال برساند و از لحاظ مادی و معنوی او را رشد دهد. این پایه‌هایی که پیغمبر گذاشتند- پایه ایمان، پایه عقلانیت، پایه مجاهدت، پایه عزت- پایه‌های اصلی جامعه اسلامی است. (۱۳۹۰/۴/۹)	ظرفیت اسلام برای پیشرفت مادی و معنوی جامعه
R45	اگر این محافل قرآنی بتواند دل‌های ما را فراتر از جنبه عقلانی، از جنبه عاطفی و علقه عشق و محبت، به قرآن نزدیک کند، مشکلاتی که بر سر راه جامعه اسلامی است، برطرف خواهد شد؛ این اعتقاد ماست. (۱۳۹۰/۴/۳۱)	ارتباط معنوی با قرآن عامل رفع مشکلات جامعه اسلامی
R46	یک حادثه اصولی است؛ ناظر به توجه اسلام به مهم‌ترین رکن تشکیل نظام اسلامی و جامعه اسلامی است. یعنی مسئله امامت و مسئله ولایت. (۱۳۹۱/۸/۱۰)	امامت و ولایت از اصول جامعه اسلامی
R47	تشکیل جامعه عادلانه یک هدف است؛ اما این هدف، هدف میانه است. ما می‌خواهیم به جامعه عادلانه الهی، جامعه اسلامی، دست پیدا کنیم برای اینکه در سایه این نظام الهی بتوانیم خودمان را به تکامل برسانیم؛ خودمان را به نقطه امن و امان برسانیم. (۱۳۸۷/۳/۲۱)	عدالت هدفی میانه جهت تحقق جامعه‌ای اسلامی
R48	جهاد بنای جامعه اسلامی، جهاد استحکام بخشیدن به ساخت قدرت ملی که ما مکرر رویش تکیه کردیم، جهاد اصلاح سبک زندگی - که عرض کردیم متن تمدن اسلامی این است و آنچه در غیر از سبک زندگی بحث می‌کنیم، همه شکل‌ها و شیوه‌ها و اندازه‌گیری‌ها است - این‌ها هر کدام یک جهاد است. (۱۳۹۲/۵/۱)	جهاد برای ایجاد جامعه اسلامی
R49	اهداف بزرگ اجتماعی، ایجاد حیات طیبه اسلامی و جامعه اسلامی [است]؛ جامعه‌ای که افراد خود را فرصت بدهد که بتوانند به سوی این هدف حرکت کنند: جامعه آباد، جامعه آزاد، جامعه مستقل، جامعه دارای اخلاق والا، جامعه متحد، یکپارچه، جامعه متقی و پرهیزگار؛ این‌ها اهداف جامعه اسلامی است. دنیایی که مقدمه آخرت است، دنیایی که انسان را ناگزیر به بهشت می‌رساند، ایجاد یک چنین دنیایی هدف کلان اجتماعی و سیاسی اسلام است. (۱۳۹۳/۱/۳۱)	جامعه اسلامی هدف کلان اسلام
R50	اخلاق، محور جامعه اسلامی است. (۱۳۶۳/۹/۹)	اخلاق محور در جامعه اسلامی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R51	آن جامعه‌ای موردنظر اسلام است که از لحاظ مادی، یعنی از لحاظ ثروت، از لحاظ علم، از لحاظ سطح زندگی، در سطح بالایی باشد؛ از لحاظ اخلاق و معنویت هم در آن سطح و یا بالاتر از آن سطح باشد. این می‌شود جامعه اسلامی. (۱۳۹۳/۲/۱۷)	پیشرفت مادی و معنوی هدف جامعه اسلامی
R52	در جامعه اسلامی نقش مردم، یک نقش اصلی است. (۱۳۶۲/۳/۲۷)	نقش کلیدی مردم در جامعه اسلامی
R53	قانون‌گرا بودن جامعه اسلامی یک اصل است. (۱۳۶۲/۹/۲۵)	التزام به قانون اصلی در جامعه اسلامی
R54	جامعه اسلامی جامعه‌ای است که اگر از لحاظ جنبه‌های مادی به اسلام عمل نکند، بدون تردید در قله قرار خواهد گرفت؛ از لحاظ علم، از لحاظ صنعت لازم، از لحاظ معیشت، از لحاظ روابط اجتماعی، از لحاظ عزت و شرف دنیایی و عمومی و ملی و بین‌المللی در اوج قرار می‌گیرد. (۱۳۹۳/۲/۲۳)	جامعه‌ای مرفعی از لحاظ مادی و معنوی
R55	در جامعه اسلامی دائماً باید صبرورت و تحول وجود داشته باشد تا در این تزیقات بیگانه یا رسوبات گذشته، افراد استحاله نشوند. (۱۳۸۶/۱۲/۲۲)	صبرورت دائم در جامعه اسلامی
R56	ساخت اجتماعی جامعه اسلامی، بر مبنای نگرش توحیدی است. (۱۳۶۱/۱/۳)	توحید شاکله اصلی جامعه اسلامی
R57	جامعه اسلامی، جامعه امامت محور است. (۱۳۷۵/۳/۲۰)	امام محور جامعه اسلامی
R58	در جامعه اسلامی، کلمه ولایت به حکومت اطلاق می‌شود و رابطه بین ولی و مردم، یک رابطه ولایتی است و ارتباط و اتصال آن‌ها، غیرقابل انفکاک می‌باشد و تمام اجزای این جامعه، با یکدیگر متصل‌اند و از هم جدا نیستند. (۱۳۶۹/۴/۲۰)	ولایت ضرورت در جامعه اسلامی
R59	جامعه اسلامی به این است که رفتارهای اسلامی، یا به معنای وسیع‌تر، احکام اسلامی هم وجود داشته باشد. (۱۳۷۰/۱۲/۱۴)	جامعه اسلامی جامعه اجرای احکام الهی
R60	و شما برادران عزیز توجه داشته باشید که نظام اسلامی و جامعه اسلامی با انس روزافزون با قرآن استحکام درونی پیدا می‌کند. (۱۳۹۳/۴/۱۸)	انس با قرآن سبب استحکام جامعه اسلامی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R61	ما دنبال آرمان‌های بلند هستیم؛ دنبال تشکیل جامعه اسلامی، نظام اسلامی، کشور اسلامی، امت اسلامی و تحقق بخشیدن به آرزوهای بزرگ پیامبران و صدیقان و شهیدان [هستیم]. (۱۳۹۳/۴/۱۶)	جامعه اسلامی هدف انبیاء
R62	اگر توانستیم خانواده خوب و امن ایجاد کنیم در جامعه، یقیناً گام بزرگی برداشته‌ایم در راه ایجاد جامعه اسلامی؛ هدف، ایجاد جامعه اسلامی است. (۱۳۹۵/۲/۲۰)	ایجاد خانواده سالم گامی بلند در مسیر تحقق جامعه اسلامی
R63	ما می‌خواهیم این زندگی دنیا را، این سرمایه حیات را مصرف کنیم برای اینکه خدا از ما راضی بشود، به خدا نزدیک بشویم؛ این، راهش این است که جامعه اسلامی درست کنیم؛ جامعه‌ای که با هدایت الهی حرکت کند. (۱۳۹۵/۲/۲۸)	ایجاد جامعه اسلامی سبب رضایت الهی
R64	در این مرحله از انقلاب، هدف عمده عبارت است از ساختن کشوری نمونه که در آن، رفاه مادی همراه با عدالت اجتماعی و توأم با روحیه و آرمان انقلابی، با برخورداری از ارزش‌های اخلاقی اسلام تأمین شود. (۱۳۶۸/۴/۲۳)	رفاه مادی و ارزش‌های اخلاقی ضرورت ایجاد جامعه اسلامی
R65	قرآن، جبهه‌گیری مقتدرانه در برابر دشمنان، عطف و مهربانی در میانه مؤمنان و عبودیت و خشوع در برابر خداوند را سه نشانه جامعه اسلامی دانسته است. (۱۳۸۶/۹/۲۷)	ایستادن در برابر دشمن، عبادت خدا، مهربانی با مومن
R66	صبرورت یعنی حالی به حالی شدن، چیزی در باطن ذات خود تغییر ایجاد کند و روزه‌روز بهتر بشود؛ این را می‌گویند صبرورت؛ بشر به سمت خدا صبرورت دارد و جامعه مطلوب اسلامی آن است که این صبرورت در آن وجود داشته باشد (۱۳۹۴/۶/۲۵)	صبرورت دائمی به سمت خدا
R67	حیات طیبه، یعنی یک ملت، هم از لحاظ مادی و زندگی روزمره و رفاه و امنیت و دانش و سواد و عزت سیاسی و استقلال اقتصادی و رونق مالی و اقتصادی برخوردار باشد و هم از جهت معنوی، انسان‌های مؤمن و خداشناس و پرهیزکار و برخوردار از اخلاق والای الهی در آن زندگی کنند. این حیات طیبه است. (۱۳۷۴/۷/۲۲)	رشد مادی و معنوی در جامعه اسلامی
R68	اسلام می‌خواهد هم ماده و هم معنا، هم پول و رفاه، هم ایمان و معنویت، هم پیشرفت اقتصادی و هم شکوفایی اخلاقی و معنوی در جامعه باشد. این حیات طیبه اسلام است. (۱۳۷۴/۷/۲۲)	هم ماده هم شکوفایی اخلاقی و معنوی

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R69	یکی از خصوصیات حیات طیبه و خصوصیات این انقلاب که در قرآن به آن تصریح شده، ایمان بالله و کفر به طاغوت است. (۱۳۹۴/۶/۲۵)	ایمان به خدا و کفر به طاغوت
R70	شما که به حکومت اسلامی و نظام اسلامی عقیده دارید و قبول دارید که اسلام از ما یک جامعه اسلامی می‌خواهد، پس چرا اقدام نمی‌کنید؟ وظیفه ما که فقط عمل فردی و نماز و روزه و طهارت و نجاست نیست. (۱۳۷۱/۵/۲۶)	ضرورت حرکت به سمت ایجاد جامعه اسلامی
R71	با این روحیه تدین و انقلابی‌گری است که می‌شود این راه [جامعه اسلامی] را پیش رفت؛ سنگلاخ هم باشد، می‌شود پیش رفت، مانع هم باشد، از روی آن مانع می‌شود پرید؛ به شرط اینکه روحیه انقلابی و تدین و پایبندی به تعهد دینی و انقلابی وجود داشته باشد. (۱۳۹۳/۲/۱۷)	ایمان و انقلابی بودن لازمه ایجاد جامعه اسلامی
R72	از نظر اسلام، خانواده یک رکن بزرگ است. اگر باشد و سالمش باشد و تربیت درست باشد، در پیشرفت کار جامعه به صورتی که اسلام می‌خواهد، تأثیر زیادی دارد. (۱۳۷۰/۴/۲۰)	خانواده رکن تأثیرگذار در پیشرفت اسلامی
R73	مسئله مادری، مسئله همسری، مسئله خانه و خانواده، مسائل بسیار اساسی و حیاتی است. در همه طرح‌هایی که ما داریم، بایستی «خانواده» مینا باشد. (۱۳۷۰/۱۰/۴)	خانواده مبنای همه طرح‌های اسلامی
R74	از نظر اسلام، خانواده خیلی مهم است. رابطه زن و مرد در محیط خانواده به گونه‌ای است و در محیط جامعه، به گونه‌ای دیگر است. اگر آن ضوابطی که اسلام در محیط جامعه به عنوان حائل بین زن و مرد قرار داده است، بشکنند، خانواده خراب می‌شود. (۱۳۷۳/۷/۲۰)	خانواده دارای اهمیت در جامعه اسلامی
R75	اسلام به خانواده اهمیت می‌دهد. تمام دعوای امروز بلندگوها و بوق‌های تبلیغاتی غربی با مسلمین هم بر سر همین است. (۱۳۷۳/۷/۲۰)	خانواده مهره کلیدی در جامعه اسلامی
R76	فرهنگ بسیجی یعنی آن مجموعه معرفت‌ها و روش‌ها و منش‌هایی که می‌تواند مجموعه‌های عظیمی را در ملت به وجود بیاورد که تضمین‌کننده حرکت مستقیم و پایدار اسلامی آن ملت باشند. (۱۱۳۹۰/۹/۶)	فرهنگ بسیجی تضمین‌کننده حرکت اسلامی جامعه

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R77	جامعه اسلامی که دارای ولایت است، یعنی همه اجزای آن به یکدیگر و به آن محور و مرکز این جامعه- یعنی ولی- متصل است. لازمه همین ارتباط و اتصال است که جامعه اسلامی در درون خود یکی است و متحد و مؤتلف و متصل به هم است و در بیرون نیز اجزای مساعد با خود را جذب می‌کند و اجزایی را که با آن دشمن باشند، به شدت دفع می‌کند و با آن معارضه می‌نماید. یعنی «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»، لازمه ولایت و توحید جامعه اسلامی است. (۱۳۶۸/۹/۲۹)	ولایت هسته اصلی جامعه اسلامی، لازمه ولایت و توحید تحقق جامعه اسلامی
R78	این مبنای توحید و اعتقاد به وحدانیت حضرت حق (جلّ و علا)، در تمام شئون فردی و اجتماعی جامعه اسلامی تأثیر می‌گذارد و جامعه را به صورت یک جامعه هماهنگ و مرتبط به یکدیگر و متصل و برخوردار از وحدت (وحدت جهت و وحدت حرکت و وحدت هدف) می‌سازد. (۱۳۶۸/۹/۲۹)	توحید اصلی از اصول جامعه اسلامی
R79	تا این اسکلت کلی با همه خصوصیات و ریزه‌کاری‌ها یک جامعه اسلامی بشود، راه زیادی در پیش است بلاشک؛ اما مهم این است که جامعه‌ای و نظامی با این خصوصیات و با این چهارچوب در دنیا بنیان‌گذاری شد؛ این افتخار مال شماست، شما ملت ایران. (۱۳۶۴/۱/۲۳)	ایجاد جامعه اسلامی افتخاری برای ملت
R80	ملت ما به فضل پروردگار خواهد توانست حیات طیبه اسلامی را که دنیا و آخرت و ماده و معنا و علم و عبادت و رفاه در آن جمع شده است، به وجود آورد. (۱۳۶۷/۴/۱۱)	ملت عامل کلیدی در تحقق جامعه اسلامی
R81	ملت ایران در برنامه‌ریزی‌های جامع و بلندمدت شما، إن شاء الله آرمان‌ها و معنویات اسلامی خود را به دست خواهد آورد. (۱۳۶۸/۶/۸)	برنامه‌ریزی ملت سبب رسیدن به آرمان‌ها
R82	امروز دنیای اسلام احتیاج دارد به درسی که قرآن به ملت‌ها داده است برای استقامت، ایستادگی، حیات طیبه و عزت اسلامی برای ملت‌ها. (۱۳۹۱/۴/۴)	قرآن تعیین‌کننده مسیر
R83	حیات طیبه، یعنی یک ملت، هم از لحاظ مادی و زندگی روزمره و رفاه و امنیت و دانش و سواد و عزت سیاسی و استقلال اقتصادی و رونق	برخوردار از اخلاق الهی لازمه حیات طیبه

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
	مالی و اقتصادی برخوردار باشد و هم از جهت معنوی، انسان‌های مؤمن و خداشناس و پرهیزکار و برخوردار از اخلاق والای الهی در آن زندگی کنند. این حیات طیبه است. (۱۳۷۴/۷/۲۲)	
R84	ولایت‌فقیه در جامعه مدینه النبی، در رأس همه امور است. (۱۳۷۷/۱۲/۴)	جایگاه والای ولی فقیه
R85	در جامعه اسلامی، حیثیت افراد نباید مورد تلاعب دست افرادی قرار بگیرد که هیچ احساس مسئولیتی نمی‌کنند. (۱۳۳۸/۴/۷)	اهمیت آبرو و حیثیت افراد در جامعه اسلامی (امنیت آبرویی)
R86	همت جامعه علمی ما باید به تولید علم گماشته شود. ما نباید به ترجمه و فراگیری اندوخته‌های دیگران اکتفا کنیم.	ضرورت همت در تولید علم
R87	مصرف‌گرایی، جامعه را از پای درمی‌آورد. جامعه‌ای که مصرف آن از تولیدش بیشتر باشد، در میدان‌های مختلف شکست خواهد خورد. (۱۳۸۱/۹/۱۵)	مصرف‌گرایی مانع پیشرفت
R88	آن‌وقت در هتل‌ها میهمانی درست کنند و به یک عده‌ای میهمانی بدهند؛ بعد هرچه که غذا ماند، به بهانه اینکه بهداشتی نیست، توی سطل آشغال بریزند! این مناسب یک جامعه اسلامی است؟ این‌جوری می‌شود به عدالت رسید. (۱۳۸۸/۱/۱)	مصرف‌گرایی و اسراف، در تضاد با جامعه اسلامی و عدالت اجتماعی.
R89	در جامعه ما باید عادت کمک به ضعفا که یک عادت اسلامی است، روزبه‌روز بیشتر شود. (۱۳۷۷/۴/۲۹)	کمک به ضعفاء عادت جامعه اسلامی
R90	در جامعه اسلامی... یک عده‌ای هم در جامعه باشند که بهره‌مندی‌هایی هم داشته باشند، برخورداریهایی هم داشته باشند، هیچ مسئولیتی هم در مقابل نیازهای جامعه حس نکنند. این از نظر اسلام اصلاً قابل قبول نیست. این آیه‌ای که در اوّل خطبه عرض کردم: «وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ»، همین مطلب را بیان می‌کند. می‌فرماید: «در راه خدا انفاق کنید و به دست خودتان، خودتان را در هلاکت نیندازید»؛ یعنی اگر انفاق نکردید، به دست خودتان، خودتان را در هلاکت می‌اندازید. (۱۳۶۶/۷/۲۴)	احساس مسئولیت در برابر مشکلات اقتصادی جامعه

شناسه	داده‌ها	مفهوم (کد)
R91	نظام اسلامی معتقد به یک جامعه ثروتمند است، نه یک جامعه فقیر و عقب‌مانده. معتقد به رشد اقتصادی است؛ ولی رشد اقتصادی برای عدالت اجتماعی و برای رفاه عمومی، مسئله اول نیست. آنچه در درجه اول است، این است که فقیر در جامعه نباشد؛ محروم نباشد؛ تبعیض در استفاده از امکانات عمومی نباشد. (۱۳۷۲/۵/۱۲)	در جامعه اسلامی ضرورت وجود رفاه اقتصادی مقدمه رفع فقر و محرومیت
R92	اسلام می‌تواند این نسل‌ها را به آفاق جدیدی برساند، دل‌های آن‌ها را شاد کند و آن‌ها را آن‌چنان‌که متناسب و شایسته کرامت انسان است، کرامت ببخشد. (۱۳۹۳/۲/۳۱)	جامعه اسلامی، جامعه‌ای باکرامت
R93	علم مقوله بسیار مهمی است. امروز انسان وقتی به راه‌های مختلف برای پیشرفت کشور نگاه می‌کند، می‌بیند همه منتهی می‌شود به علم. (۱۳۸۳/۹/۱۱)	همه راه پیشرفت کشور وابسته به تولید علم
R94	تحصیل این کرامت، در جامعه منوط به اجرای عدالت است، چون مهم‌ترین حرف نظام اسلامی عدالت است. (۱۳۸۲/۸/۲۳)	اجرای عدالت مقدمه رسیدن به کرامت
R95	یک کشور پیشرفته و دارای همه شاخص‌های پیشرفتگی مادی و درعین حال برخوردار از معنویت، برخوردار از صفای معنوی، برخوردار از سبک زندگی اسلامی. (۱۳۹۴/۶/۱۲)	برخورداری از سبک زندگی اسلامی شاخص جامعه اسلامی

مرحله دوم: کدگذاری محوری

وظیفه محقق در این مرحله، دسته‌بندی و مقایسه^۱ عناوین استخراج شده از داده‌ها است. این کار مستلزم صرف وقت و حوصله بسیار است، چرا که ابتدا ارتباط بین آن‌ها، چندان آشکار نیست. درواقع محقق خود را، با انبوهی از داده‌های خام روبرو می‌بیند که چندان به هم ربطی ندارند اما به زودی پیوندهای نامرئی هویدا خواهد شد و زیبایی روش نظریه داده بنیاد در این مرحله نهفته است (منصوریان، ۲۰۰۵: ۳۹۰).

با مقایسه مفاهیم مختلف می‌توان زمینه‌های مشترک بیشتری را میان آن‌ها کشف کرد که امکان طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان را، فراهم خواهد ساخت.

1. Categorizing & Comparison

پدیدآورندگان این نظریه، نام این فرآیند مقایسه مستمر مفاهیم با یکدیگر را «روش مقایسه پایدار» یا «روش تطبیق مداوم» نامیده‌اند (Selden, 2005: 119).
 با استفاده از تکنیک مقایسه پایدار، زمینه ظهور ابعاد مشترک مفاهیم که همان کدگذاری محوری است، امکان پذیر گردید. حاصل این مرحله از فرآیند تحقیق، شکل گیری مؤلفه‌ها است که در جدول (۲) بیان گردیده است:

جدول ۲. کدگذاری محوری

مؤلفه (مقوله)	مفاهیم	شناسه
ضرورت ایجاد عدالت	عدالت ضرورت جامعه اسلامی + عدالت عامل تمایز جامعه اسلامی و جاهلی + جامعه بدون + عدالت اسلام جامعه‌ای جاهلی + تحقق جامعه عادلانه هدف انبیاء + عدالت قوام دهنده جامعه اسلامی + تحقق عدالت در جامعه غایت حرکت اسلامی + قرآن از عوامل مهم در ایجاد عدالت در جامعه اسلامی + ایجاد جامعه عادلانه، قدم اصلی انقلاب + عدالت در توزیع در جامعه اسلامی + علم، اخلاق و عدالت سه ضرورت ایجاد جامعه اسلامی + استقرار کامل عدالت شاخصه جامعه اسلامی + هدف انقلاب اسلامی ایجاد جامعه اسلامی و عدالت + ایجاد جامعه اسلامی با عدالت، توحید و معنویت هدف انقلاب اسلامی + عدالت شاخصه دائمی جامعه اسلامی + جامعه اسلامی یعنی عدالت، آزادی، پیشرفت + تحقق جامعه عادلانه، آرمان درجه ۱ + جامعه اسلامی دارای علم، پیشرفت، عدالت + تحقق عدالت اجتماعی هدف ایجاد جامعه اسلامی + عدالت هدفی میانه جهت تحقق جامعه‌ای اسلامی + اجرای عدالت مقدمه رسیدن به کرامت	R1+R2+R3+R4+R5+R6+R7+R8+R9+R10+R11+R12+R13+R14+R15+R16+R17+R18+R19+R20+R47+R94
ضرورت وجود ولی و رهبر	ولی امر یک جزء از جامعه اسلامی + امام جامعه اسلام اهل عمل به کتاب خدا + امامت و ولایت از اصول جامعه اسلامی + امام محور جامعه اسلامی + ولایت ضرورت در جامعه اسلامی + ولایت هسته اصلی جامعه اسلامی + جایگاه والای ولی فقیه	R25+R38+R46+R57+R77+R84

مؤلفه (مقوله)	مفاهیم	شناسه
ایمان و تدین جامعه	صبر و صلوات دو شاخص جامعه اسلامی+ تدین در جامعه از اصول ایجاد جامعه اسلامی+ جامعه دعا و عبادت+ عشق دوطرفه بین خدا و مردم شاخصه جامعه اسلامی + صیوروت دائم در جامعه اسلامی+ عبادت خدا، مهربانی با مؤمن+ صیوروت دائمی به سمت خدا+ ایمان به خدا+ ایمان و انقلابی بودن لازمه ایجاد جامعه اسلامی	R24+R28+R36+R39+R55+R65+R66+R69+R71
ارتباط با قرآن	آشنایان با قرآن و عبادت کنندگان اشراف جامعه اسلامی+ قرآن عاملی مهم در تحقق جامعه اسلامی+ ارتباط معنوی با قرآن عامل رفع مشکلات جامعه اسلامی+ انس با قرآن سبب استحکام جامعه اسلامی+ قرآن تعیین کننده مسیر	+R26+R41+R45+R60+R82
پیشرفت مادی و معنوی	زندگی مادی و معنوی شاخصه جامعه اسلامی+ بودن معنویت و مادیت برای حرکت درست در جامعه اسلامی+ جامعه اسلامی ما نمونه‌ای کوچک از جامعه نبوی+ ظرفیت اسلام برای پیشرفت مادی و معنوی جامعه+ جامعه اسلامی هدف کلان اسلام+ پیشرفت مادی و معنوی هدف جامعه اسلامی+ جامعه‌ای مترقی از لحاظ مادی و معنوی+ رفاه مادی و ارزش‌های اخلاقی ضرورت ایجاد جامعه اسلامی+ رشد مادی و معنوی در جامعه اسلامی+ هم ماده هم شکوفایی اخلاقی و معنوی	R29+R40+R43+R44+R49+R51+R54+R64+R67+R68
التزام به قانون	احترام به حقوق دیگران در جامعه اسلامی+ عدم تخلف زیستی در جامعه اسلامی+ نبود قانون شکنی در جامعه اسلامی+ التزام به قانون اصلی در جامعه اسلامی	R30+R31+R32+R53
التزام به احکام اسلامی	اجرای احکام و خلیقیات اسلامی در جامعه اسلامی+ امر معروف با زبان وظیفه مردم در جامعه اسلامی+ جامعه اسلامی جامعه اجرای احکام الهی+ اهمیت آبرو و حیثیت افراد در جامعه اسلامی	R34+R35+R59+R85
استکبارستیزی	نبود خوف و تزلزل در آن+ ایستادن در برابر دشمن+ کفر به طاغوت خصوصیت حیات طیبه	R37+R65+R69
ضرورت رسیدن به جامعه کاملاً اسلامی	جامعه اسلامی هم در اسم و هم در عمل جامعه‌ای اسلامی+ راه زیادی تا تحقق جامعه اسلامی+ فاصله زیاد ما تا رسیدن به جامعه اسلامی+ ما در مسیر ایجاد جامعه اسلامی+ جامعه اسلامی ما نمونه‌ای کوچک از جامعه	R22+R27+R33+R42+R43+R48+R49+R61+R63+R70

مؤلفه (مقوله)	مفاهیم	شناسه
	نبوی + جهاد برای ایجاد جامعه اسلامی + جامعه اسلامی هدف کلان اسلام + تحقق جامعه اسلامی هدف انبیاء + ایجاد جامعه اسلامی سبب رضایت الهی + ضرورت حرکت به سمت ایجاد جامعه اسلامی	
ضرورت اخلاق	اخلاق مرز بین اسلام و جهل + اخلاق محور در جامعه اسلامی + برخورداری از اخلاق الهی لازمه حیات طیبه + جامعه اسلامی، جامعه‌ای باکرامت	R21+R50+R83+R92
توحید لازمه تحقق جامعه اسلامی	توحید شاکله اصلی جامعه اسلامی + لازمه ولایت و توحید تحقق جامعه اسلامی + توحید اصلی از اصول جامعه اسلامی	R56+R77+R78
خانواده سالم مبنای ایجاد جامعه اسلامی	ایجاد خانواده سالم گامی بلند در مسیر تحقق جامعه اسلامی + خانواده رکن تأثیرگذار در پیشرفت اسلامی + خانواده مبنای همه طرح‌های اسلامی + خانواده دارای اهمیت در جامعه اسلامی + خانواده مهره کلیدی در جامعه اسلامی + برخورداری از سبک زندگی اسلامی شاخص جامعه اسلامی	R62+R72+R73+R74+R75+R95
ملت عامل کلیدی رسیدن به جامعه اسلامی	نقش کلیدی مردم در جامعه اسلامی + ایجاد جامعه اسلامی افتخاری برای ملت + ملت عامل کلیدی در تحقق جامعه اسلامی + برنامه‌ریزی ملت سبب رسیدن به آرمان‌ها	R52+R79+R80+R81
داشتن فرهنگ بسیجی	فرهنگ بسیجی شاخصه جامعه اسلامی + فرهنگ بسیجی تضمین‌کننده حرکت اسلامی جامعه	R23+R76
تولید علم	ضرورت همت در تولید علم + همه راه پیشرفت کشور وابسته به تولید علم	R86+R93
رفاه اقتصادی جهت ایجاد عدالت اجتماعی	مصرف‌گرایی مانع پیشرفت + مصرف‌گرایی و اسراف، در تضاد با جامعه اسلامی و عدالت اجتماعی + کمک به ضعیفان عادت جامعه اسلامی + احساس مسئولیت در برابر مشکلات اقتصادی جامعه + در جامعه اسلامی ضرورت وجود رفاه اقتصادی مقدمه رفع فقر و محرومیت	R87+R88+R89+R90+R91

مرحله سوم: کدگذاری انتخابی

به عقیده استراوس، کدگذاری انتخابی عبارت است از سیستماتیک انتخاب مؤلفه‌های اصلی و ارتباط دادن آن‌ها با سایر مؤلفه‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پر کردن جاهای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش بیشتر دارند (استراوس و کوربین، ۱۹۹۸: ۸۲).

در آخرین مرحله از کدگذاری که به کدگذاری انتخابی معروف است، پژوهش‌گر با توجه به مراحل قبلی، به استحکام بیشتر مفاهیم و مؤلفه‌ها می‌پردازد. در این مرحله در یک دسته‌بندی کلی‌تر، داده‌های سازمان‌دهی شده در قالب مؤلفه‌های گوناگون و در ابعاد محدودتری دسته‌بندی می‌شوند (Allan, 2003: 14). در مرحله کدگذاری انتخابی، وجوه مشترک مؤلفه‌های استخراج شده از مراحل قبلی، شناسایی شدند و با توجه به اشتراکات آن‌ها در دسته‌بندی کلی‌تر و محدودتری سامان‌دهی شدند.

بر اساس مراحل معرفی شده در فرآیند نظریه داده بنیاد، می‌بایست پس از پایان مرحله کدگذاری انتخابی، چارچوب نظری هویدا می‌شد ولی چنین اتفاقی رخ نداد. ابعاد حاصله از این مرحله، بسان اجزای پراکنده یک سیستم بودند که لازم بود روابط بین آن‌ها مشخص گشته و نقش، جایگاه و عملکرد هر خرده سیستم، تعریف گردد.

جدول ۳. کدگذاری انتخابی

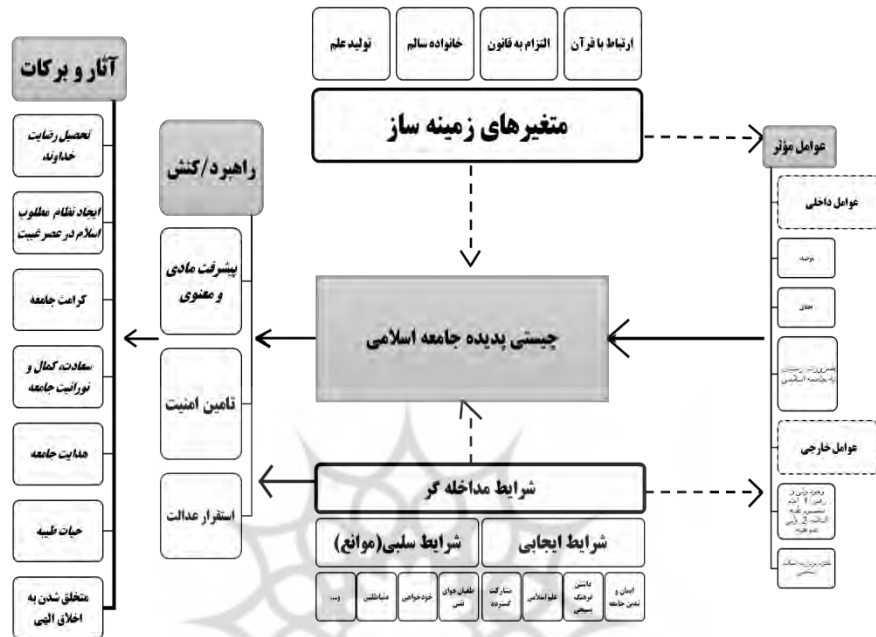
متغیر وابسته (موضوع)	ابعاد Dimensions	مؤلفه‌ها Components
جامعه اسلامی (کشور اسلامی)	استلزامات بنیادین	توحید لازمه تحقق جامعه اسلامی
		ضرورت وجود ولی و رهبر
		ضرورت رسیدن به جامعه کاملاً اسلامی
		ملت عامل کلیدی رسیدن به جامعه اسلامی
		پیشرفت مادی و معنوی
	استلزامات فرهنگی	ارتباط با قرآن
		ضرورت اخلاق
		تولید علم
	استلزامات اقتصادی	رفاه اقتصادی جهت ایجاد عدالت اجتماعی

متغیر وابسته (موضوع)	ابعاد Dimensions	مؤلفه‌ها Components
جامعه اسلامی (کشور اسلامی)	استلزامات اقتصادی	جلوگیری از مصرف‌گرایی و اسراف
		اقتصاد مردمی
		استکیارستیزی
	استلزامات سیاسی	التزام به قانون
		امنیت
		ضرورت ایجاد عدالت
	استلزامات اجتماعی	سبک زندگی اسلامی
		التزام به امر به معروف و نهی از منکر
		ایمان و تدین جامعه
		التزام به احکام اسلامی
		خانواده سالم مبنای ایجاد جامعه اسلامی
		داشتن فرهنگ بسیجی

مرحله چهارم: مدل‌سازی

در منابعی که به روش‌شناسی گراند تئوری پرداخته‌اند، این مرحله را دستاورد طبیعی مرحله کدگذاری انتخابی، دانسته‌اند و خوش‌بینانه اظهار داشته‌اند که: تجزیه و تحلیل پایانی به منظور تکوین نظریه، در این مرحله صورت می‌گیرد. با توجه به مؤلفه‌های پدیدار شده از دل داده‌ها، در مورد رخدادها و موفقیت‌ها، تصویر غنی‌تری از مفاهیم و مؤلفه‌ها، فراهم می‌گردد. در رمزگذاری گزینشی، به پالایش یافته‌های قبلی پرداخته می‌شود و با طی این فرآیند، در نهایت، چارچوبی نظری پدیدار می‌شود (Charmaz & Bryant, 2008: 374).

تجربه نشان داد که ماهیت این مرحله، از مرحله قبل مجزا است. مدل‌سازی، مرحله‌ای است که نیاز به تفکر، ابتکار، خلاقیت و خبرگی دارد. مرحله بسیار دشواری که حتی بیش از مرحله جمع‌آوری داده‌ها، دقت و نیرو به خود اختصاص داد. پس از یک بازه زمانی نسبتاً طولانی و چالشی و در پی مشاوره‌های فراوان و اجرای تکنیک چندرأیی در میان خبرگان، «مدل مفهومی» جلوه گر شد.

شکل ۳. الگوی بصری نهایی استلزامات جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

نتیجه گیری

یکی از روش‌هایی که می‌تواند به‌متابزه پلی بین دو پارادایم گذشته و آینده، نقش اساسی ایفا کند، روش نظریه داده بنیاد است. روشی که با استفاده از استقراء و بر اساس داده‌های واقعی و کیفی، به خلق و ایجاد نظریه می‌پردازد، این روش، با شکستن قالب‌های محدود گذشته که غالباً به آزمون نظریه‌های مستفاد از قیاس اکتفا می‌کرد، خود به نظریه‌سازی می‌پردازد. این ویژگی، موجب شده است که نظریه داده بنیاد با تحقیقات اسلامی سنخیت بیشتری داشته باشد. از سویی دیگر، مراحل انجام نظریه داده بنیاد از نحوه جمع‌آوری داده‌ها تا مراحل دسته‌بندی آن‌ها و تجزیه و تحلیل نهایی و ارائه نظریه، بی‌شبهت با سیره محققین اسلامی نیست. ما در این پژوهش بر

اساس روش نظریه داده بنیاد پس از جمع‌آوری داده‌ها از مکتوبات و بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به کدگذاری باز پرداخته و برای داده‌ها عنوان‌های مناسبی را انتخاب کرده، سپس از آن داده‌ها مؤلفه‌ها و مقولات را استخراج نموده پس از آن پس از دقت‌ها و صرف وقت بسیار توانستیم به ابعاد آن داده‌ها رسیده و سپس مدل نهایی را از آن‌ها استخراج نماییم.

الگوی بومی مدل نظری ارائه شده و برگرفته از رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به خوبی ویژگی‌های جامعه اسلامی را تبیین می‌کند. بر اساس این الگو، شرایط علی داخلی توحید، اخلاق و ضرورت رسیدن به جامعه اسلامی محوری‌ترین مفاهیم استخراج شده‌اند. مقوله وجود رهبر که خود به دو نمونه قابل تصویر است: ۱- امام معصوم علیه‌السلام در زمان حضور. ۲- ولی فقیه در زمان غیب امام معصوم علیه‌السلام؛ و همچنین مقوله التزام عمومی جامعه و مسئولان به احکام اسلامی مهم‌ترین عوامل محقق شدن جامعه اسلامی هستند. زمینه و بستر مقوله‌هایی تحت عنوان انس با قرآن، التزام همگانی به قانون، خانواده سالم و تولید به‌عنوان مهم‌ترین مفاهیم استخراج گردیدند.

شرایط مداخله‌گر عبارت از ایمان و تدین جامعه، استکبارستیزی، داشتن فرهنگ بسیجی، درصحنه بودن ملت و اقتصاد اسلامی می‌باشند. در بخش کنش‌ها و راهبردها مهم‌ترین مقولاتی که از بیانات معظم له استخراج گردید عبارت هستند از رفاه مادی و معنوی، تأمین امنیت و گسترش عدالت.

عمده‌ترین پیامدهایی که ایجاد جامعه اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به دنبال خود خواهد داشت عبارت‌اند از: تحصیل رضایت خداوند، رضایت جامعه، کمال جامعه، نورانیت جامعه، هدایت جامعه، کرامت جامعه، متخلق شدن جامعه به اخلاق الهی و... که این جامعه مصداق بارز و البته نمونه‌ای کوچک از حیات طیبه الهی در روی زمین خواهد بود.

فهرست منابع

- قرآن کریم
 نهج البلاغه، ترجمه دشتی.
 پایگاه اینترنتی اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به نشانی: farsi.khamenei.ir
 پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) leader.ir
 آراسته خو، محمد (۱۳۸۱). فرهنگ اصطلاحات علمی - اجتماعی، تهران: شرکت چاپ سهامی خاص.
 استراوس، آنسلم و کوربین، جولیت (۱۳۸۷). اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌های مبنا، رویه‌ها و شیوه‌ها، ترجمه بیوک محمدی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. چاپ دوم.
 دانایی‌فرد، حسن (۱۳۸۴). تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی: استراتژی مفهوم‌سازی تئوری بنیادی، دوام‌نامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد، شماره ۱۱.
 دانایی‌فرد، حسن و مجتبی، امامی (۱۳۸۶). استراتژی‌های پژوهش‌های کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد؛ اندیشه مدیریت، س ۱، ش ۲.
 دانایی‌فرد، حسن و نونا، مؤمنی (۱۳۸۷). تئوری رهبری اثربخش از دیدگاه امام علی ع، استراتژی تئوری داده بنیاد؛ فصلنامه انقلاب اسلامی، س ۴، ش ۱۴.
 رستمی پور، سجاد (۱۳۹۷). اندیشه سیاسی آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول.
 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۵۸). به سوی دولت اسلامی (رهنمودهای آیت‌الله خامنه‌ای): تهران: مرکز تحقیقات اسوه. خسرو پناه، عبدالحسین و جمعی از پژوهشگران (۱۳۹۸). منظومه فکری آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ پنجم.
 قنادان، منصور و همکاران (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی مفاهیم کلیدی، تهران: آوای نور.
 مجموعه بیانات و مکتوبات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، لوح فشرده حدیث ولایت، قم؛ خدمات فرهنگی مرکز نور.
 مجموعه مصاحبه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، تهران، انتشارات سازمان فرهنگی انقلاب اسلامی.
 مهاجرنیا، محسن (۱۳۹۷). فلسفه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ ششم.
 مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۱). جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن، تهران: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
 مهربانی، امیر حمزه و همکاران (۱۳۹۰). معرفی روش‌شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی، مدیریت فرهنگ‌سازمانی، س ۹، ش ۲۳.

منصوریان، یزدان (۱۳۸۶). گراندد تئوری چیست و چه کاربردی دارد؟ ارائه شده در همایش علم اطلاعات و جامعه اطلاعاتی. اصفهان: دانشگاه اصفهان.

- Allan, G. (2003), "A critique of using grounded theory as a research method", *Electronic Journal of Business Research Methodes*, Vol. 2, No. 1, pp. 1-10.
- Charmaz, K., & Bryant, A. (2008). "Grounded Theory. In L. M. Given, *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*" California: Sage Publication, pp. 374-377.
- Creswell, J. W. (1998) *Qualitative Inquiry and Research Design*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2005) "Educational Research: Planning, Conducting and evaluating, quantitative".
- Lee, Jinyoul, "A grounded Theory: Integration and Internalization in ERP Adoption and Use", 2001.
- Selden Lars. (2005), On grounded Theory – With some Malice, *Journal of Documentation*, 61(1).
- Miles, M. and Huberman, A. (2002), "Qualitative data analysis: a sourcebook of new methods, Sage London, Beverly Hills.
- Sousa.C. A. A. and Headriks., P. H. J. (2006), the need for grounded theory in developing a knowledge based view of organization research metods, Vol. 9, No. 3, pp. 315-338.

Examining the Requirements for the Realization of Islamic Society in the Thought of the Supreme Leader

Rasoul Molaei¹ | Golamreza Behrozei Lak²

Abstract

From the point of view of Islam, unlike the western views, both the individual and the society have originality. In this framework, issues such as resistance and virtues such as collectivism, self-sacrifice, helping others find meaning and meaning in practice. The aim of the current research is to reconstruct the meaning of Islamic society from the perspective of the Supreme Leader and to present its paradigmatic model based on the theory of foundation data. The data of the present research were extracted from the statements and writings of the supreme leader of the revolution related to the problem and the subject of the research, which were followed up with a targeted method until complete theoretical saturation. After the analysis of the data and the transition from the primary, central and selective coding stage, the theory of Islamic society has been shown in the form of a visual model with an emphasis on causal conditions, background conditions, intervening conditions, strategies and consequences. The findings of the research showed that various factors such as fundamental, social, cultural, political and economic requirements can be effective in the realization of Islamic society from the perspective of the Supreme Leader. According to the results of the present research, it can be said that in the case of the cooperation and coordination of agents and people in the Islamic system, we can hope for the realization of the Islamic society as one of the processes of the realization of the modern Islamic civilization in the thought of the Supreme Leader.

Keywords: Islamic Society, Supreme Leader, Data Foundation.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Corresponding Author:
2.